

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Петър Кирилов Нешев, Тракийски университет – Стара Загора, избран за член на Научно жури по процедура за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ от Кириаки Димитриос Белиду, съгласно Заповед № 1070/28.04.2025 г. на Ректора на Югозападен университет „Неофит Рилски“ и определен за изготвяне на становище на основание Протокол № 15/28.04.2025 г.

Относно: представен дисертационен труд на тема „Функционална латерализация при деца с разстройство с дефицит на вниманието и хиперактивност“ за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.2. Психология, научна специалност „Педагогическа и възрастова психология“ с автор Кириаки Димитриос Белиду.

За разработването на становището ми бяха предоставени дисертационен труд, автореферат, автобиография на кандидата, отчет за извършена проверка на автентичността на текст. Документите показват, че Кириаки Белиду е изпълнила успешно всички предвидени дейности в индивидуалния учебен план за целия срок на докторантурата и е преминала успешно през необходимата процедура за допускане до защита за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ съгласно Закона за висшето образование, Закона за развитието на академичния състав в Република България, Правилника за прилагането на Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за развитие на академичния състав в Югозападен университет „Неофит Рилски“. Кириаки Белиду съчетава научните си интереси и изследователски умения в областта на психологията с работата си като учител в училище в Гърция.

Обща характеристика на дисертационния труд

В представения за защита дисертационен труд е изследвано, описано и систематизирано влиянието на функционалната латерализация върху поведението и когнитивните процеси при деца с разстройство с дефицит на вниманието и хиперактивност. Кириаки Белиду разглежда възможности за

психологическа помощ на деца с разстройства на нервно-психичното развитие. Тя посочва как различни нарушения на мозъчната дейност в детска възраст променят способността за обработване на информация и нейното използване. Дисертационният труд се състои от увод, три глави, обобщение, изводи, приноси, библиография, 5 приложения и е в обем от 157 страници. Текстът съдържа 34 таблици и 18 фигури. Ползвани са 203 адекватни научни източника на английски език.

Актуалност и значимост на темата на изследването

Кириаки Белиду посочва във въведението актуалността и засилващия се интерес към функционирането на човешкия мозък и поведението на личността. Авторката търси връзката между нарушенията във функционирането на лявото и дясното полукълба на мозъка и синдрома дефицит на вниманието и хиперактивност при деца (с. 3). Тя е посочила конкретни нерешени изследователски въпроси в съвременната гръцка психология, на които чрез своето изследване Кириаки Белиду се стреми да даде научно аргументирани отговори.

Теоретична аргументация на изследването

В теоретичната част на дисертационния труд Кириаки Белиду извършва сполучлив сравнителен анализ на различни научни концепции и теоретични подходи за обяснение на мозъчната латерализация, мозъчната специализация и синдрома на дефицит на вниманието и хиперактивност. Според авторката мозъчната латерализация е функционална асиметрия и функционална интеграция на мозъчните хемисфери, които са свързани с всяка сложна човешка дейност и поведение (с. 3). Кириаки Белиду прави синтезиран преглед на историческото развитие на концепцията за функционална мозъчна латерализация и описва основните етапи, през които е преминала теорията за мозъчната латералност. Тя разглежда четири теоретични модела, които обясняват връзката между мозъчната латерализация и нарушенията на неврологичното развитие на личността.

Психологическа специфика на изследването

Авторката умело разкрива психологическата специфика на проблематиката и това е едно от многото достойнства на дисертационния труд. От психологическа гледна точка са обяснени интроспективния, когнитивния и клиничния модел за изследване на вниманието и неговите качества. По-конкретно децата с разстройство с дефицит на вниманието имат проблеми с поддържането на вниманието и контрола на импулсите. От гледна точка на психодиагностиката е важно разграничението между двете основни групи деца с дефицит на

вниманието – групата на деца с хиперактивност и групата на деца без хиперактивност. Хиперактивността е поведенческо разстройство, което засяга процесите на учене. Кириаки Белиду добре е описала диференциално-диагностичните параметри на деца с дефицит на вниманието и хиперактивност. В първа глава много добре са групирани физиологичните, психическите и неврологичните различия в развитието на деца с дефицит на вниманието и хиперактивност и на типични деца.

Практическа страна на изследването

Кириаки Белиду свързва теоретичната обосновка на проблема с неговата практическа реализация по оригинален начин. Тя представя във втора глава методологията, целите, хипотезите и методите на проведеното от нея емпирично изследване. Основната цел на авторката е да изследва в сравнителен план функционалната мозъчна латерализация на деца с дефицит на вниманието и хиперактивност и типично развиващи се деца. По-конкретно е проучено дали изследваното психично разстройство е свързано с атипични модели на латерални предпочитания и атипичен модел на латерализация на зрителното пространствено внимание. Проверено е и влиянието на пола на детето върху изследваните асиметрии. Авторката е формулирала една основна хипотеза и 7 подхипотези. Основната хипотеза е: предполагаме, че децата с дефицит на вниманието и хиперактивност проявяват атипичен патерн на функционална мозъчна латерализация. При провеждане на изследването са спазени етичните правила. Използваният изследователски инструментариум е подходящ и съответства на целта на изследването.

Практическа приложимост на резултатите

Постигнатите резултати от изследването са представени в табличен вид и чрез фигури в трета глава. В детайли е посочена тяхната съотносимост към поставените хипотези. Ясно е показано потвърждават ли се и до каква степен основната хипотеза и подхипотезите на изследването. Авторката е направила собствена критична интерпретация на резултатите и на тяхната реална приложимост в учебната и в диагностичната практика. Резултатите от изследването доказват предположението, че дефицита на внимание и хиперактивност е свързано с атипична латерализация на моторните и сетивните органи. В хода на изследването се наблюдава значима по-висока честота на кръстосана латерална доминантност при деца с дефицит на вниманието, отколкото при типично развиващи се деца. Постигнатите резултати и направените изводи са ценни за успешната работа на психолози, педагози и учители с ученици с дефицит на вниманието и хиперактивност. Според мен много добре са

представени работещи психологически техники за изграждане на умения сред учениците за концентрация и разпределение на вниманието при усвояването на учебния материал. Показани са сложните връзки между мозъчната активност, познавателната дейност и контрола на поведение. Обяснено е как доминирането на едното от мозъчните полукълба изгражда различни познавателни стратегии сред учениците. Постиженията на проучването дават практически насоки за разработването на учебни програми, които да отчитат индивидуалните нужди и особености на учениците с дефицит на вниманието и хиперактивност.

Теоретичните и приложните постижения, представени в дисертационния труд са популяризирани в научните публикации на авторката. Авторефератът представя адекватно и точно съдържанието, структурата и приносите на дисертационния труд. В дисертационния труд не открих текстове, които да са плагиатствани от други автори и до мен не са достигнали сигнали за това. Всички текстове, които Кириаки Белиду е ползвала са цитирани коректно, като са спазени утвърдените стандарти. Нямам критични бележки към дисертационния труд и автореферата към него.

Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

1. Направен е успешен сравнителен анализ на различни научни теории и подходи за обяснение на мозъчната латерализация и за психологичното диагностициране на деца с дефицит на вниманието и хиперактивност.
2. Обяснени са смислено и задълбочено конструктите латерализация, внимание, хиперактивност, импулсивно поведение.
3. Проведено е за пръв път в Гърция емпирично изследване, чрез което са представени и систематизирани различията в зрителното пространствено внимание при деца с дефицит на вниманието и хиперактивност и деца с типично развитие.
4. Проведеното изследване постига нови, полезни знания, които посочват как функционирането на лявото и дясното мозъчни полукълба влияе върху дефицита на внимание и хиперактивност при децата.
5. Постигнатите резултати дават възможност да се разбере по-добре психологическата специфика на изследвания проблем и очертават конкретни насоки за бъдещи изследвания.

В заключение – представеният дисертационен труд на тема: „Функционална латерализация при деца с разстройство с дефицит на вниманието и хиперактивност” е завършено научно изследване,

съдържащо ценни научни качества и достойнства. Постигнатите резултати и направените изводи могат да бъдат приложени в образователната практика за подкрепа, разбиране и за насърчаване развитието на психичния и когнитивен потенциал на ученици с дефицит на вниманието и хиперактивност. Всичко това ми дава достатъчно основания убедено да изразя положителното си мнение и категорично да гласувам на Кириаки Димитриос Белиду да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор по психология“ по Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.2. Психология, Научна специалност „Педагогическа и възрастова психология“.

София, 08.05.2025 г.

Доц. д-р Петър Нешев

STATEMENT

by Assoc. Prof., Doctor Petar Kirilov Neshev, Trakia University – Stara Zagora, elected as a member of the Scientific Jury under the procedure for the acquisition of the educational and scientific degree “doctor” by: Kiriaki Dimitrios Belidou, according to Order No. 1070/28.04.2025 y. of the Rector of Southwestern University “Neofit Rilski” and appointed to prepare on statement on the basis of Protocol No. 15/28.04.2025 y.

Subject: presented dissertation work on the topic “Functional lateralization in children with attention deficit hyperactivity disorder”

for the award of the educational and scientific degree “doctor” in the Field of higher education 3. Social, economic and legal sciences, Professional direction 3.2. Psychology, Scientific specialty “Pedagogical and Age Psychology” with author Kiriaki Dimitrios Belidou.

For the development of the statement, I was provided with a dissertation work, an abstract, the candidate’s curriculum vitae and a report on the verification of the authenticity of a text. The documents show that Kiriaki Belidou has successfully completed all the planned activities in the individual study plan for the entire duration of the doctoral studies and has successfully gone through the necessary procedure for admission of defense for the acquisition of the educational and scientific degree “doctor” in accordance with Law of Higher Education, the Law on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria, the Regulations for the Implementation of the Law on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria and the Regulations on the Conditions and The regulations for the development of the academic staff at Southwestern University “Neofit Rilski”.

Kiriaki Belidou combines her scientific interests and research skills in the field of psychology with her work as a teacher in a school in Greece.

General characteristic of the dissertation work

The dissertation work presented for defense examines, describes and systematizes the influence of functional lateralization on behavioral and

cognitive processes in children with attention deficit hyperactivity disorder. Kiriaki Belidou examines options for psychological assistance to children with neuropsychiatric developmental disorders. She indicates how various disorders of brain activity in childhood change the ability to process information and its use. The dissertation work consists of an introduction, three chapters, summary, conclusions, contributions, bibliography 5 appendices and is 157 pages long. The text contains 34 tables and 18 figures. 203 adequate scientific sources in the English language were used.

Actuality and relevance of the research topic

Kiriaki Belidou points out in the introduction the relevance and increasing interest in the functioning of the human brain and personality behavior. The author seeks the connection between disorders in the functioning of the left and right hemispheres of the brain and attention deficit hyperactivity disorder in children (p. 3). She has pointed out specific unresolved research questions in contemporary Greece psychology, to which Kiriaki Belidou, through his research, seeks to provide scientifically substantiated answers.

Theoretical argumentation of the study

In the theoretical part of the dissertation work, Kiriaki Belidou performs a successful comparative analysis of various scientific concepts and theoretical approaches to explain brain lateralization, brain specialization and attention deficit hyperactivity disorder. According to the author, brain lateralization is a functional asymmetry and functional integration of cerebral hemispheres, which are associated with every complex human activity and behavior (p. 3). Kiriaki Belidou provides a synthesized overview of the historical development of the concept of functional brain lateralization and describes the main stages through which the theory of brain laterality has passed. She examines four theoretical models that explain the relationship between brain lateralization and disorders of neurodevelopment of personality.

Psychological specificity of the research

The author skillfully reveals the psychological specificity of the problem and this is one of the many merits of the dissertation work. From a psychological perspective the introspective, cognitive and clinical models for studying attention and its qualities are explained. Specifically, children with attention deficit disorder have problems maintaining attention and controlling impulses. From the point of view of psychodiagnostics, it is important to distinguish between the two main groups of children with attention deficit disorder – the group of children with hyperactivity and the group of children without

hyperactivity. Hyperactivity is a behavioral disorder that affects learning processes. Kiriaki Belidou has well described the differential diagnostic parameters of children with attention deficit hyperactivity disorder. In the first chapter the physiological, mental and neurological differences in the development of children with attention deficit hyperactivity disorder and typical children are very well grouped

Practical side of the research

Kiriaki Belidou connects the theoretical justification of the problem with its practical implementation in an original way. In the second chapter she presents the methodology, goals, hypotheses and methods of the empirical research she conducted. The author's main goal is to study the functional brain lateralization of children with attention deficit hyperactivity disorder and typically developing children in a comparative manner. Specifically, it was investigated whether the mental disorder under study is associated with atypical patterns of lateral preference and an atypical pattern of lateralization of visuospatial attention. The influence of the child's gender on the studied asymmetries was also examined. The author formulated one main hypothesis and 7 sub-hypotheses. The main hypothesis is: we assume that children with attention deficit hyperactivity disorder exhibit an atypical pattern of functional brain lateralization. Ethical rules were observed when conducting the study. The research tools used are appropriate and correspond to the purpose of the study.

Practical applicability of the results

The results achieved from the study are presented in tabular form and through figures in the third chapter. Their relevance to the hypotheses is indicated in detail. It is clearly shown whether and to what extent the main hypothesis and sub-hypotheses of the study are confirmed. The author has made her own critical interpretation of the results and their real practical applicability in educational and diagnostic practice. The results of the study support the hypothesis that attention deficit hyperactivity disorder is associated with atypical lateralization of motor and sensory organs. The study observed a significantly higher frequency of cross-lateral dominance in children with attention deficit than in typically developing children. The results achieved and the conclusions drawn are valuable for the successful work of psychologists, educators and teachers with students with attention deficit and hyperactivity. In my opinion, working psychological techniques for building skills among students for concentration and distribution of attention when mastering the educational material are very well presented. The complex relationships between brain

activity, cognitive work and behavioral control are shown. It is explained how the dominance of one of the cerebral hemispheres builds different cognitive strategies among students. The findings of the study provide practical guidelines for development of curricula that take into account the individual needs and characteristics of students with attention deficit hyperactivity disorder.

The theoretical and applied achievements presented in the dissertation work are popularized in the author's scientific publications.

The abstract adequately and accurately presents the content, structure, scientific merits, leading ideas, achieved results and contributions of the dissertation work.

In the dissertation work, I did not find texts that were plagiarized by other authors, and no signals of this have researched me. All the texts that were used were quoted correctly, following established standards.

I have no critical remarks about the dissertation work and the abstract to it.

Scientific and scientific-applied contributions of the dissertation work

1. A successful comparative analysis of various scientific theories and approaches to explain brain lateralization and the psychological diagnosis of children with attention deficit hyperactivity disorder has been made.
2. The constructs lateralization, attention, hyperactivity and impulsive behavior are explained meaningfully and thoroughly.
3. An empirical study was conducted for the first time in Greece, through which the differences in visual spatial attention deficit hyperactivity disorder and children with typical development were presented and systematized.
4. The research achieved new, useful knowledge that indicates how the functioning of the left and right cerebral hemispheres influences attention deficit and hyperactivity in children.
5. The achieved results provide an opportunity to better understand the psychological specificity of the problem under study and outline specific directions for future research.

In conclusion – the presented dissertation work on the topic: "Functional lateralization in children with attention deficit hyperactivity disorder" is a completed scientific study, containing the valuable scientific qualities and merits. The results achieved and the conclusions can be applied in educational practice to support, understand and promote the development of the mental and cognitive potential of students with attention deficit hyperactivity disorder.

All this gives me sufficient grounds to confidently express my positive opinion and categorically vote for Kiriaki Dimitrios Belidou to be awarded the educational and scientific degree “doctor of psychology” in the Field of higher education 3. Social, economic and legal sciences, Professional direction 3.2. Psychology, Scientific specialty “Pedagogical and Age Psychology”.

Sofia, 08.05.2025 y.

Assoc. Prof. Dr. Petar Neshev